

Висновки. Перспективним завданням для Держгірпромнагляду має і надалі бути зниження рівня виробничого травматизму в Україні до рівня розвинених країн світу. А для кожного підприємства пріоритетним напрямом його соціальної політики повинна стати організація ефективного менеджменту промислової безпеки й налагодження стабільної та результативної системи охорони праці робітників.

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/>.
2. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці / Г. Г. Гогіташвілі. – Львів : Афіша, 2002. – 320 с.
3. Лесенко Г. Розробка та впровадження СУОП на підприємстві / Г. Лесенко // Охорона праці. – 2003. – № 6. – С. 36–38.
4. Методические рекомендации по разработке и внедрению стандартов предприятий и системы управления безопасностью труда / [Г. Г. Гогиташвили, Г. В. Лесенко, В. Н. Петров и др.]. – Л. : Облсовпроф, 1976. – 56 с.
5. Совершенствование условий труда на промышленных предприятиях / [М. И. Долишний, А. М. Вейнберг, Г. Г. Гогиташвили и др.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 236 с.
6. Брюханов О. Управління безпекою праці в гірничій промисловості / О. Брюханов, А. Мнухін // Охорона праці. – 2007. – № 10. – С. 29–31.
7. Романчук А. Нові форми управління охороною праці / А. Романчук // Охорона праці. – 2005. – № 11. – С. 17–18.
8. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.dnopr.kiev.ua/>.
9. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Рецензенти:

Артюшок В.С. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту, заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, Рівненська філія Північного Східного Національного університету імені Шевченка “Європейський університет”;

Івануса А.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту деревообробних підприємств, Національний лісотехнічний університет МОНМС України.

УДК 33.001.25: 336.71

ББК 65.26

Євенко Т.І.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
кафедра фінансів,
03041, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 15,
тел.: 0445278890,
e-mail: kafedfin@ukr.net

Анотація. У статті досліджено вплив зовнішньої заборгованості на економічну безпеку банківської системи України, визначено основні причини накопичення зовнішніх боргів, показано шляхи мінімізації ризиків, пов'язаних з надмірним рівнем зовнішньої заборгованості банків.

Ключові слова: банківська система, зовнішня заборгованість, інструменти зовнішніх запозичень, фінансові ризики.

Annotation. The article is investigated influence of external debt on economic security of the banking system of Ukraine, certainly principal reasons of accumulation of external debts, the ways of minimization of risks are indicated, connected with the surplus level of external debt of banks.

Key words: banking system, external debt, external instruments of borrowing, financial risks.

Вступ. В умовах широкомасштабної фінансової кризи, яка охопила банківську систему України, гостро постає питання забезпечення економічної безпеки банківської системи нашої держави. Зазначена проблема має серйозний макроекономічний, соціальний та стратегічний підтексти.

Одним із найважливіших чинників економічної безпеки банківської системи України сьогодні є стан зовнішньої корпоративної заборгованості банків, що в умовах нестабільності курсу національної валюти створює значні ризики для всієї фінансової системи й економіки в цілому.

У період з 2006 до 2008 рр. у банківській системі відбувалися два ключові взаємозв'язані процеси. По-перше, це збільшення частки іноземного капіталу на банківському ринку України. По-друге, це інтенсивне здійснення зовнішніх запозичень для фінансування активних операцій кредитування на внутрішньому ринку. Лише за три роки зовнішня заборгованість банків України, деномінована в іноземних валютах (переважно в доларах США), збільшилася майже в сім разів.

Таке стрімке збільшення зовнішнього боргового тягаря на українську банківську систему було зумовлене зростанням внутрішнього ринку кредитних послуг, зокрема, розвитком іпотечного та споживчого кредитування, а також інтенсифікації кредитування інвестиційних потреб великого бізнесу.

Дослідження показало, що фінансово-економічна криза, яка дійшла до України восени 2008 року, спричинила стрімке нагромадження зовнішніх кредитів, велика частина яких являли собою внутрішні трансфери від транснаціональних банків своїм філіям в Україні, не мали під собою достатніх економічних підстав і не супроводжувалися ретельним фінансовим плануванням. Переважання в активних операціях банків спекулятивної складової ґрунтувалося на можливості майбутнього рефінансування власних позик та на оптимістичних прогнозах зростання ринку банківських послуг України.

Це призвело до того, що після закриття зовнішніх джерел фінансування українські банки виявилися не в змозі ні погашати власні кредити, ані рефінансувати їх, навіть під збільшені відсотки. Ті фінансові установи, які активно залучали зовнішні кредити, опинилися на межі дефолту.

Масштабність і системний характер процесів, спричинених надмірним нагромадженням зовнішньої заборгованості банків, визначають необхідність дослідження впливу зовнішніх боргів банків на їх економічну безпеку. Адже усунення негативних ефектів зовнішнього боргового тягаря відкріє можливість відновити банківський ринок і тим самим забезпечить вітчизняну економіку кредитними ресурсами, яких вона так гостро потребує.

Зовнішні запозичення банків та загалом корпоративного сектора України досліджували Н.М.Шелудько [4; 16], Т.П.Вахненко [7; 6], О.І.Береславська [4], В.В.Зимовець [4]. Тенденції фінансового ринку України в контексті економічної безпеки розглядали О.І.Барановський [3], О.Е.Баженова [1], А.І.Мокій [14], М.І.Флейчук [14]. Організацію та управління економічною безпекою на підприємстві аналізували О.І.Захаров [9], П.Я.Пригунов [9]. Методологічні основи фінансової та економічної безпеки підприємств реального сектора економіки та банків досліджували В.В.Коваленко [13], О.А.Кириченко [12; 15], О.І.Барановський [3].

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу банківської системи України з метою розробки заходів щодо забезпечення фінансової безпеки.

Результати. Під поняттям “економічна безпека банків” учені розуміють сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційних банків дії чи обставини, попереджені або зведені до такого рівня, при якому вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банківської системи, збереженню

й відтворенню її майна та інфраструктури й перешкодити досягненням банками статутних цілей [3].

О.І.Захаров розглядає економічну безпеку банку як стан, за якого забезпечуються стабільність його функціонування, фінансова рівновага й регулярне одержання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до подальшого розвитку й удосконалення [9].

На нашу думку, забезпечення економічної безпеки банківської системи України являє собою цілеспрямовану, постійно здійснювану діяльність кожним суб'єктом банківської системи із захисту життєво важливих інтересів цієї системи.

Важливе значення в діяльності банківських установ має фінансова безпека – це стан захищеності фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості, а також середовища, у якому він функціонує.

Фінансова безпека банку зумовлена рівнем підтримання ліквідності, впровадженням фінансових інновацій, охороною інформації, збереженням активів, забезпеченням прибутковості.

Умовно можна виділити фінансову безпеку двох типів [12]:

- відсутність небезпеки, тобто наявності потенційних загроз для функціонування банку;
- реальна захищеність від небезпек унаслідок дії економічних та фінансових механізмів, які нейтралізують негативний вплив загроз.

Аналіз наукової літератури, де досліджується фінансова й економічна безпека банку [3; 9; 12; 13; 14; 15], дає змогу виділити такі фактори, які впливають на економічну безпеку:

- рівень ліквідності;
- ступінь впровадження інновацій;
- збереження активів;
- забезпечення прибутковості;
- охороною інформації;
- забезпечення високої винагороди персоналу;
- кваліфікація співробітників;
- організаційна система банків тощо.

Крім того, визначимо основні показники економічної безпеки та їх порогові значення (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники економічної безпеки банківської системи України та їх порогові значення

Показник	Порогове значення
Грошова маса, % від ВВП	50
Обсяг готівки, % від ВВП	4
Обсяг кредитування банками реального сектора економіки, % від ВВП	не менше 30
Максимальна ставка відсотка за кредитом	10
Мінімальний прибуток на середньорічний капітал, %	15
Мінімальний прибуток на середньорічні активи, %	3
Рівень сумнівної заборгованості в кредитному портфелі, %	не більше 10
Адекватність капіталу, %	не менше 15
Максимальна частка іноземних пасивів, деномінованих в одній валюті, %	50

Як бачимо, важливою складовою економічної безпеки банків та банківської системи України в цілому є її фінансовий стан. З розгортанням потужної фінансово-економічної кризи в Україні восени 2008 року стало очевидним, що фінансовий стан банків України значною мірою зумовлюється зовнішнім борговим тягарем, що утворився внаслідок експансивного розвитку минулих років. Цей процес необхідно розглянути детальніше.

Протягом 2006–2008 рр. банківський ринок України переживав бурхливе зростання, зумовлене різким збільшенням попиту населення на споживчі кредити та підприємств – на кредити для інвестування в розширення, модернізацію, купівлю бізнесу.

Відсутність значного досвіду у фінансовому плануванні, а також низка інституційних факторів, як-от: практика видання кредиту за схемою “відкату”, призвели до безконтрольного та дуже інтенсивного кредитування резидентів української економіки. Оскільки внутрішніх ресурсів для задоволення внутрішнього попиту на кредити виявилось замало, банки стали активно залучати зовнішні фінансові ресурси, які могли бути навіть дешевшими за внутрішні.

Ці тенденції можна простежити в табл. 2, яка сформована за даними Національного банку України [8].

Таблиця 2

Динаміка заборгованості банківського сектора України в розрізі фінансових інструментів, млрд дол. США

	Станом на дату			
	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.10.2008
Боргові цінні папери	1,2	3,3	6,5	6,9
Кредити	3,1	8,9	16,6	28,7
Валюта та депозити	1,3	1,8	2,7	6,5

З 01.01.2006 до 01.10.2008 рр. тільки обсяг зовнішніх кредитів зріс більш ніж у 9 разів. Стрімко зростала також заборгованість за емітованими цінними паперами, валютою і депозитами, отриманими з-за кордону.

Таке стрімке нарощування зовнішнього боргу відбувалося на основі неявного припущення українських банківських менеджерів про можливість постійного рефінансування власних зовнішніх зобов'язань. Тобто в більшості вони розраховували у фінансових планах банків на постійні процентні виплати плюс виплати поточної частини довгострокового зовнішнього боргу. Необхідність виплати всієї суми боргу, а не лише його поточної частини, не закладалася у фінансові плани більшості українських банків.

При розгортанні світової фінансової кризи іноземні джерела кредитування різко закрилися, що поставило всі українські банки в загрозове становище, оскільки рефінансувати власні кредити стало неможливо. Цю ситуацію можна було передбачити заздалегідь, адже у світі криза розпочалася на рік раніше, ніж в Україні. Проте активне нарощування зовнішнього боргу українськими банками відбувалося протягом 3 кварталів 2008 року аж до моменту, коли зовнішні кредитори покинули український банківський ринок.

За даними Національного банку України [8], станом на кінець третього кварталу 2008 р. зовнішній борг банківського сектора зріс на 11,1 млрд дол. США і досяг 42,1 млрд дол. США (39,9% від валового зовнішнього боргу та 22,5% від ВВП), що в 1,4 раза більше, ніж на початок 2008 р. Заборгованість банків за звітний період зроста

головним чином за рахунок зростання зобов'язань за: кредитами – на 8,3 млрд дол. США (на 40,4%); депозитами та залишками коштів на лоро-рахунках нерезидентів в українських банках – на 3 млрд дол. США (на 85,2%).

Протягом 2008 р. продовжувалася тенденція зростання частки довгострокових зовнішніх зобов'язань сектора, яка збільшилась у порівнянні з початком року з 62,1 до 69,4%. Для банківського сектора найпоширенішим фінансовим інструментом зовнішніх запозичень залишаються кредити, валюта й депозити, частка яких зросла за звітний період з 11,3 до 15,4%.

Зазначена тенденція мала позитивний ефект у 2009 р., зменшивши загрозу дефолту фінансових установ. Проте необхідно взяти до уваги, що частина довгострокових зобов'язань, строк яких спливає у 2010 р., була висунута кредиторами українським банкам для погашення.

Крім того, існує загроза, яку несе в собі збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України: таке збільшення призводить до різкого зростання зовнішніх зобов'язань, що в умовах нестабільності курсу є вкрай небажаним [6; 7].

Від'ємна зовнішня фінансова позиція українських банків свідчить про ризики для капіталу, за рахунок якого такий дефіцит може перекриватися. Для деяких банків капітал може стати від'ємним, що автоматично означає їх банкрутство.

Посилення кризових явищ у банківській системі України призвело до необхідності ввести тимчасову адміністрацію від НБУ до фінустанов, які не здатні самостійно забезпечити власну платоспроможність.

Банки України, у яких було введено тимчасову адміністрацію від НБУ:

- ТОВ “Укрпромбанк”;
- АКБ “Національний кредит”;
- АКБ “Київ”;
- ВАТ КБ “Надра” та інші.

Утім цим переліком не вичерпується кількість банків, які відчувають проблеми з ліквідністю та платоспроможністю. До них також треба віднести банк “Фінанси та кредит”, який до початку червня був одним із претендентів на рекапіталізацію. Цей банк протягом 2006–2008 рр. активно залучав синдіковані кредити та випускав єврооблігації. Основними організаторами синдікованих кредитів були “Standard Bank Plc”, “Bayेरische Landesbank”, “Banco Finantia” та ін. Синдіковані кредити залучалися за плаваючою ставкою LIBOR, причому якщо надбавка за ризик у 2006–2007 рр. становила 2,1–2,95%, то у 2008 – усього 1,95%. Загальний обсяг залучених синдікованих кредитів склав близько 300 млн дол., у той час як номінальна вартість випущених єврооблігацій – 100 млн дол. Хоча на початку 2009 р. перспективи виплати зовнішніх боргів банком “Фінанси та кредит” мали сумнівний вигляд, покращення фінансового становища клієнтів банку влітку 2009 р. призвело до того, що банк суттєво відновив власну зовнішню платоспроможність.

Деяка інша ситуація з банком ВАТ КБ “Надра”. Обсяги зовнішньої заборгованості цієї фінустанови оцінюються приблизно в 1 млрд дол., з яких уже у 2009 р. банк мав виплатити близько 480 млн дол. При цьому банк ВАТ КБ “Надра” зіткнувся зі значними проблемами з ліквідністю, які підвели його до необхідності отримати кошти в держави через механізм рекапіталізації. Проте однією з основних умов рекапіталізації є реструктуризація зовнішнього боргу. У травні 2009 року із цього приводу були проведені переговори з найбільшими зовнішніми кредиторами банку, серед яких Fidelity, MetLife, Bankinvest та Schroders. Проте механізм реструктуризації, запропонований менеджментом банку (конвертація боргових зобов'язань у капітал) не влаштував кредиторів, оскільки оцінка вартості банку “Надра” виявилася завищеною, і навіть 100-процентна конвертація боргів в акції не змогла б забезпечити покриття заборгованості [8].

Значних проблем зазнають й інші претенденти на рекапіталізацію – АКБ “Київ” і ТОВ “Укрпромбанк”. Зазначені фінустанови станом на 01.06.2009 р. мали від’ємний капітал, що робить перспективи їх відродження вельми сумнівними. Особливо це стосується ТОВ “Укрпромбанку”, який до того ж має катастрофічну частку проблемних кредитів у загальному портфелі – близько 40%. При цьому загальна зовнішня заборгованість даної фінустанови становить близько 120 млн дол. Зовнішні запозичення представлені в основному синдикованими кредитами, організаторами яких були “Landesbank” і “Standard Bank Plc”. У рамках підготовки до рекапіталізації з боку держави ТОВ “Укрпромбанк” та банк АКБ “Київ” зменшили власні статутні капітали в сотні разів, привівши їх у відповідність до розміру регулятивних капіталів і полегшивши державі процес входження до структури їх власності. Разом з тим станом на кінець червня проблема реструктуризації зовнішньої заборгованості цих фінустанов вирішена не була, що створює додаткові ризики для держави як для нового їх власника.

Проблеми з виплатою зовнішніх боргів, які активно накопичувалися в минулому, мають банк ВАТ “Родовід” та ВАТ АБ “Укргазбанк”. ВАТ “Родовід Банк” активно залучав як синдиковані кредити (кредиторами, окрім інших, виступали “Nederlandse Financierings-Maatschappij Voor Ontwikkelingslanden N.V.” та “Deutsche Investitions – UND Entwicklungsgesellschaft MBH”) за високими процентними ставками (LIBOR+ 3,95%), так і фінансування за рахунок розміщення облігацій (близько 500 млн грн) під 13,5% річних. ВАТ АБ “Укргазбанк” протягом 2006–2008 років залучив три синдиковані кредити загальною вартістю близько 89 млн дол. за ставкою LIBOR та премією від 2,7 до 3,25%. Головним організатором синдикатного кредиту був лондонський “Standard Bank Plc”, а також “WestLB AG”. Крім того, фінустановою був розміщений випуск облігацій на суму близько 100 млн грн.

Як бачимо, основним інструментом залучення кредитів “проблемними” банками було синдиковане кредитування, яке доповнювалося випусками облігацій. При цьому головними організаторами синдикатів були декілька основних західних фінустанов, зокрема, “Standard Bank Plc” і “Landesbank”. Саме з ними український уряд та менеджмент банків має вести переговори з приводу реструктуризації зовнішньої заборгованості.

Для підбиття підсумків аналізу фінансового становища найбільш “проблемних” банків України наведемо деякі показники з їхньої звітності, опубліковані на офіційному сайті НБУ (табл. 3).

Таблиця 3

Фінансові показники найбільш “проблемних” банків України станом на 01.01.2010, тис. грн

	Назва банку	Усього зобов’язання	Боргові цінні папери	Інша заборгованість	Частка проблемних кредитів	Прибуток поточного року	Усього власний капітал
1	ВАТ КБ “Надра”	26 792 554	254	4 582 304	7,4%	-557 535	1 280 933
2	ВАТ “Фінанси і кредит”	15 839 688	–	518 411	4,6%	224	2 476 646
3	ТОВ “Укрпромбанк”	12 345 743	20 566	1 126 699	39,8%	-4 441 364	-2 515 597
4	ВАТ АБ “Укргазбанк”	11 039 865	255 112	181 720	4,9%	4 162	1 456 011
5	ВАТ “РОДОВІД БАНК”	9 750 080	92 566	85 381	3,2%	1 529	1 237 712
6	АКБ “Київ”	4 053 980	–	–	13,0%	-382 009	207 999

З табл. 3 видно, що основна сума боргу може бути “захована” у рядок звітності під назвою “Інша заборгованість”. Сюди теоретично могли потрапити синдіковані кредити, залучені “проблемними” банками. Крім того, одразу стає помітним, що частка проблемних кредитів у даних банків є дуже високою – у той час, коли в середньому по ринку станом на 01.10.2010 р. вона становила близько 4%, то для “проблемних” банків розрахована нами середньозважена на активи частка проблемних кредитів становить 9,9%. При цьому зазначений показник розраховувався на основі бухгалтерських даних, які можуть суттєво занижувати реальну частку сумнівних кредитів.

Державні заходи щодо врегулювання зовнішньої заборгованості “проблемних” банків повинні враховувати поточні кризові умови функціонування фінансової системи в цілому, а саме:

- обмежені можливості рефінансування зовнішніх кредитів та відсутність попиту зовнішніх інвесторів на акції українських банків;
- стійкий дефіцит платіжного балансу України;
- обмежені можливості використання золотовалютних резервів НБУ внаслідок обмежень, накладених МВФ, і фінансових проблем зарубіжних фінансових установ, на рахунках яких ці резерви розміщені;
- високий курс долара та євро, у якому деномінована більшість зовнішніх кредитів українських банків стосовно національної валюти;
- розбалансованість державного бюджету;
- падіння довіри населення до банківської системи;
- внутрішні ризики “проблемних” банків, спричинені масовим відтоком депозитів, розміщених у цих банках вітчизняними вкладниками;
- недосконала система ризик-менеджменту “проблемних” банків та низька інформативність їхньої фінансової звітності;
- можливість недобросовісної поведінки власників “проблемних” банків, які бажають зафіксувати власну поточну фінансову позицію та вийти з бізнесу за мінімальних втрат.

Висновки. Ураховуючи вищевикладене, можна сформулювати такі рекомендації відносно державних заходів щодо розв’язання проблеми зовнішньої заборгованості “проблемних” банків:

1. Оптимізація валютної політики Національного банку України. Національному банку України необхідно здійснювати управління валютним курсом з урахуванням обсягів та строків виплати комерційними банками України зовнішніх боргів. Незважаючи на те, що в довго- та середньостроковій перспективі управління валютним курсом має здійснюватися, передусім, з урахуванням макроекономічних показників економічного розвитку та тренду зміни попиту й пропозиції на іноземну валюту на внутрішньому фінансовому ринку, оперативне управління валютним курсом за умов ризиків зовнішніх дефолтів окремих комерційних банків повинна враховувати необхідність оптимізації вартості виплат за зовнішнім боргом, які мають бути здійснені даними фінансовими установами.

2. Оптимізація монетарної політики. Подолання кризових явищ, пов’язаних з погашенням “проблемними” банками зовнішніх кредитів, потребує переорієнтації монетарної політики. Зниження ризику технічних дефолтів таких банків значною мірою залежить від підтримки, яку їм може надати внутрішній ринок. Перебіг кризи в Україні яскраво продемонстрував, що залучення депозитів на внутрішньому ринку в короткостроковій перспективі в умовах тотального падіння довіри населення до банківської системи можливе лише шляхом проведення політики “дорогих грошей”. При здійсненні економічного вибору між вкладенням вільних коштів до комерційних банків та утриманням цих коштів поза банківським обігом економічні агенти враховують змен-

шення вартості цих коштів із часом. Забезпечення Національним банком України високих процентних ставок підвищує привабливість депозитів для потенційних вкладників. Крім того, така політика чинить тиск на інфляцію, приводячи її до економічно оптимального рівня. У цих умовах створюється додатковий тиск на обсяг інвестицій, які здійснюються підприємствами, проте падіння сукупного внутрішнього попиту та, відповідно, виробництва дозволяє більшості підприємств у короткостроковій перспективі нарощувати виробництво на базі наявних основних фондів, не здійснюючи великих капітальних вкладень. Утім при досягненні докризового рівня виробництва політика “дорогих грошей” пригнічуватиме зростання ВВП і має бути скоригована з урахуванням збільшення потреб підприємств у дешевих кредитах.

3. Зміна підходів до рефінансування “проблемних” банків. Значні обсяги виплат за зовнішніми кредитами українських банків зумовлюють необхідність розроблення короткострокової тактики рефінансування, яке надається Національним банком України. Так, рефінансування має стати цільовим і надаватися в основному під погашення зовнішніх боргів. Крім того, рефінансування пропонується здійснювати в гривнях задля уникнення спекуляцій з боку “проблемних” банків на різниці між валютним курсом, за яким надається рефінансування, і ринковим валютним курсом. Це дасть можливість Національному банку України отримувати виплати за наданим рефінансуванням відповідно до умов ринку без преференцій окремим банкам, які його отримали.

4. Посилення контролю за діяльністю тимчасових адміністраторів. Національному банку України необхідно посилити відповідальність тимчасових адміністраторів за результати власної роботи. Це знизить ризик недобросовісної поведінки таких посадовців у тому разі, якщо вони є інсайдерами щодо банку, оперативне управління яким вони здійснюють. Крім того, пропонується запровадити прозору процедуру визначення тимчасових адміністраторів з метою недопущення призначення на цю посаду осіб, які мають ділові або інші стосунки з власниками банків і можуть бути запідозрені в сприянні останнім у виведенні їх капіталу з банку, переведенню коштів банку в офшорні зони тощо. Рекомендується запровадити рамкову схему, за якою тимчасові адміністратори мають формувати пріоритетність виплат за внутрішніми та зовнішніми боргами й здійснювати моніторинг дотримання останніми даної схеми.

5. Покращання якості фінансової звітності комерційних банків та розкриття іншої суттєвої інформації. Національному банку України бажано вжити заходів для забезпечення більшої прозорості звітності банків, передусім тих, які є “проблемними” і фінансова звітність яких не підтверджена міжнародною аудиторською фірмою із солідною репутацією. Крім того, Національному банку України рекомендується вжити жорстких заходів для спонукування “проблемних” банків до розкриття правдивої інформації про своїх кінцевих власників. Верховній Раді України доречно було б розглянути можливість внесення змін до законодавства, які б зобов’язували комерційні банки надавати таку інформацію.

6. Покращання якості кредитного портфеля банків та підвищення довіри до банківської системи в середньо- та довгостроковій перспективі. На наш погляд, Верховній Раді України потрібно внести зміни до чинних нормативно-правових актів, які б унеможливили обмеження для комерційних банків у використанні застави за наданими кредитами для їх погашення. “Проблемні” банки, які протягом 2007–2010 років активно нарощували портфель низькоякісних кредитів, потребують даного кроку для підвищення коефіцієнта повернення наданих кредитів і, відповідно, покращання власної ліквідності. Це, у свою чергу, вивільнить частину коштів, необхідних для погашення зовнішніх позик.

1. Баженова О. Е. Економічна безпека України: сучасний етап / О. Е. Баженова // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 52–61.
2. Банки нарешті почали віддавати валютні борги. Стаття із сайта Express.ua <http://www.express.ua/articles/2009/01/30/30882/>.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – К. : Нац. торг.-екоп. ун-т, 2004. – 759 с.
4. Береславська О. І. Доларизація кредитного ринку в Україні: причини і наслідки / О. І. Береславська, В. В. Зимовець, Н. М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 3. – С. 117–130.
5. Бюлетень Національного банку України за лютий 2009 року.
6. Вахненко Т. П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин / Т. П. Вахненко. – К. : Фенікс, 2006. – 536 с.
7. Вахненко Т. П. Зовнішні корпоративні запозичення та ризики для фінансової стабільності / Т. П. Вахненко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 6. – 22 лютого.
8. Довідка щодо зовнішнього боргу України : матеріали з офіційного сайта Національного банку України. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
9. Захаров О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності : навчальний посібник / О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К., 2008. – 257 с.
10. Зовнішній борг і безпека країни : стаття. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/news/478e6d613ebd8/view_print/.
11. Зовнішній борг України : матеріали з офіційного сайта Національного банку України. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
12. Кириченко О. А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12.
13. Коваленко В. В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки / В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2008. – № 7.
14. Мокій А. І. Зміцнення економічної безпеки держави у процесі поглиблення євроінтеграції (валютно-кредитні та фінансові аспекти) / А. І. Мокій, М. І. Флейчук ; Нац. ін.-т стратегічних досліджень, 2008.
15. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / Кириченко О. А., Сідак В. С. – К. : Ун-т “Крок”, 2008. – 403 с.
16. Шелудько Н. М. Зовнішні запозичення банків України: проблеми та перспективи / Н. М. Шелудько. – Режим доступу : http://www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Sheludko107.pdf.

Рецензенти:

Мартиненко В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Дем'яненко І.В. – кандидат економічних наук, доцент Національного університету харчових технологій.